

Od redakcji

Trzeci numer „Societas/Communitas”, który niniejszym przedstawiamy Czytelnikom, podtrzymuje formułę numerów tematycznych. Poświęcony jest zagadnieniom socjologii wiedzy w jej licznych, niejednokrotnie powikłanych, związkach z socjologią nauki i teorią socjologiczną. Jak bardzo skomplikowane są te związki i jak bardzo drażliwa materia wchodzi w grę, kiedy mówimy o pracy, zadaniach i miejscu nauki w urządzaniu ładu społecznego, ukazuje już otwierająca numer dyskusja nad książką Zygmunta Baumana, zatytułowaną *Prawodawcy i tłumacze*. Kolejne głosy dowodzą, że odczytanie tego samego tekstu może być diametralnie różne, a najsilniej oddziałuje na nie to, co dzieje się poza tekstem. Słychać tu echa debat o etosie inteligencji, czy o misji intelektualistów. Nieraz dyskutanci zbliżają się do granicy formułowania radykalnych ocen. W świetle tej dyskusji różnica między krytyką naukową a debatą światopoglądową okazuje się bardzo, bardzo niewielka... I właśnie ta relacja stanowi główny przedmiot zainteresowań Autorów, których artykuły i studia zebrano w tym numerze „Societas/Communitas”.

Przyjęty podział na części podporządkowany został idei, by oddać najważniejsze kierunki aktywności poznawczej wypełniającej obszar socjologii nauki. Część pierwsza nosi tytuł *Obietnice*. Jej sednem są analizy potencjału, licznych możliwości kryjących się w socjologii wiedzy naukowej, w której Autorzy dostrzegają poważną szansę na przezwycięzenie permanentnego kryzysu, w którym od swoich początków pozostaje teoria społeczna borykająca się z uzgodnieniem komponentu poznawczego, symbolicznego, hermeneutycznego, organizacyjnego, systemowego i strukturalnego społeczeństwa (jak również wielu innych jego wymiarów). W tym sensie socjologia wiedzy składa teorii społecznej pewną obietnicę... Dwie prace umieszczone w tej części przedstawiają argumenty za tym, że socjologia wiedzy okazała się niezwykle obiecującą podstawą do refleksji teoretycznej, rozwijając przed teorią socjologiczną, czy szerzej - społeczną, nowe horyzonty, bądź pozwalając na powrót do dawnego i niespełnionego marzenia o koherentnej i adekwatnej teorii. Józef Niżnik przekonuje, że socjologia wiedzy pozostaje dziś wciąż aktualnym zapleczem dla teorii i metodologii nauk, a jednocześnie pozwala na refleksję podtrzymującą świadomość permanentnej kontekstowości nauk społecznych, co ma ogromne znaczenie w sytuacji braku międzykulturowego dialogu o wiedzy i władzy. Radosław Sojak prezentuje z kolei opinię, iż klasyczna socjologia wiedzy musi stać się przedmiotem specyficznej syntezy z socjologią wiedzy naukowej, by zachować odrębność pola badawczego czyniącego z niej - mimo różnych kontrowersji - oddzielną dyscyplinę.

Odmienne podejście znajdziemy w części drugiej, zatytułowanej *Kodyfikacje*. Obejmuje ona starania o „skodyfikowanie” wielowątkowego, wewnętrznie zróżnicowanego dorobku składającego się na socjologię nauki. Czytelnik znajdzie tu krytyczną analizę znanych i cenionych koncepcji, a także precyzyjnie zakreśloną wizję merytorycznej korekty podziałów wewnątrz pola problemowego socjologii wiedzy. Autorzy

prezentowanych prac podejmują niezwykle trudne zadanie pojęciowego uporządkowania pola socjologii wiedzy, przeprowadzają krytyczne testy koncepcji nauki i jej narzędzi pod kątem zgodności z dzisiejszym stanem socjologii nauki. Krzysztof Kiciński przedstawia pogłębioną analizę związków nauki Marii i Stanisława Ossowskich z kontekstem modernistycznej „kultury naukowej”. Naświetla subtelne związki, które łączą pracę uczonych z czasem historycznym i politycznym, w którym żyją i tworzą. Janusz Goćkowski prezentuje opracowaną przez siebie propozycję usystematyzowania rodzajów socjologii nauki, którą to subdyscyplinę traktuje jako szerszą od socjologii wiedzy. Cezary J. Olbromski podejmuje natomiast dyskusję z jedną z kluczowych kategorii Maksa Webera, rozważając przydatność metody „obiektywnej możliwości” do ugruntowania dzisiejszej teorii socjologicznej.

Równie zróżnicowana wewnętrznie jest część trzecia - *Próby*, którą jednak łączy podejmowanie pracy nad przekroczeniem przede wszystkim tych granic w ramach dyscypliny, które wynikają nie tyle z powodów merytorycznych, ile zwyczajowych. Niektóre z zebranych tu artykułów, np. autorstwa Jacka Kurczewskiego, zdołały uchwycić wyrazisty moment zmiany kulturowej - chwilę, kiedy musimy przyznać, że nauka zawładnęła kolejnym obszarem praktyk kulturowych, stopniowo wpływając na modyfikację tych praktyk dzięki narzucaniu im własnej logiki. Zmianę kulturową udało się uchwycić także Dominikowi Czapigo, którego praca jest próbą empirycznego wykazania, jak przemiany organizacji kształcenia uniwersyteckiego zmierzające ku formom silnie zinstytucjonalizowanym skutkują przekształceniem i fragmentacją w sferze jednej z kluczowych wartości przesądzających o wyjątkowości uniwersytetu w kulturze europejskiej. Jerzy Jończyk natomiast poddaje testowi kategorii empiryczne (wybrane z nielicznego zestawu rozwijanych w socjologii nauki), w zmienionym w stosunku do wyjściowego kontekście kulturowym i organizacyjnym. Czytelnik znajdzie zatem w tej części oryginalny, nieortodoksyjny pomysł rozszerzenia granic nauki na inne obszary wymagające postępowania proceduralnego, a także studia empiryczne Autorów podejmujących próby zastosowania kategorii teoretycznych do bliskiego im pola pracy uniwersyteckiej.

W *Punktach widzenia* zamieszczamy ciekawy tekst Jarosława Kiliasa, będący swego rodzaju pomostem między *Artykułami i studiami* a działem krytyki. Mamy tu do czynienia ze śmiałą, radykalną diagnozą stanu socjologii polskiej i strategii przystosowawczych podejmowanych przez profesjonalistów. Podnoszone zagadnienia były swego czasu gorąco dyskutowane na forum Polskiego Towarzystwa Socjologicznego i zdają się na tyle istotne, by stać się tematem debaty w szerszym gronie Czytelników.

Na część krytyczną złożyły się cztery recenzje - poczynając od książek trochę starszych, które dotychczas nie doczekały się wyczerpujących omówień, przez pozycje o aspiracjach podręcznikowych, po dwa nowe tytuły warte odnotowania.

Nauka to idee, problemy, spory i dyskusje, ale także konkretni ludzie. W ciągu niespełna roku środowisko socjologów i antropologów doświadczyło bolesnej straty -

odeszło od nas dwóch Kolegów - w marcu 2006 roku Marian Kempny, a w lipcu 2007 roku Tadeusz Doktor. Wspomnieniom o Nich i pożegnaniom z Nimi poświęciliśmy odrębną część niniejszego numeru.

Na zakończenie zamieszczamy wyniki sondażu przeprowadzonego wśród studentów Uniwersytetu Warszawskiego na temat lustracji. Wprawdzie na razie, jak się zdaje, temat w dotychczasowej postaci nieco się zdezaktualizował, jednak zebrane opinie nie odnoszą się tylko do ulotnych wydarzeń, ale mają szersze konotacje. W pewnym sensie kryje się w nich odpowiedź na artykułowane czasami obawy o stan tzw. reprodukcji inteligencji, jej etos, wartości i zdolności do pełnienia roli czynnika opiniotwórczego, niezależnie od bieżących zawirowań politycznych.

Na niniejszy numer składają się bardzo różnorodne formy refleksji o nauce. Autorzy nie zapuszczają się w te obszary socjologii wiedzy, które przyjmują za jej przedmiot wszelkie postaci wiedzy tworzonej, podzielanej i odtwarzanej w trakcie społecznych interakcji między ludźmi. Nie skupiają się na tradycyjnym przedmiocie zainteresowań dyscypliny, jakim było badanie społecznych uwarunkowań wiedzy społecznej czy humanistycznej; nie koncentrują się też na wiedzy potocznej, stanowiącej - co dziś już zdaje się bezsporne - podstawę, podłoże i czynnik interweniujący w powstawanie wiedzy naukowej. Zawężenie takie było świadomym wyborem Redakcji i wynikało z przeświadczenia, że nadmierne poszerzenie tematyczne mogłoby odwrócić uwagę Czytelnika od tego, na czym miała się ona ogniskować: od głównych tematów socjologicznego namysłu nad nauką oraz nad pracą tej szczególnej grupy zawodowej, której zadaniem (etosowym) jest tworzenie i kultywowanie wiedzy. Wybór taki wynika również z zainteresowań naukowych zaproszonych do niniejszego numeru pisarzy - wywodzą się oni z różnych środowisk naukowych w kraju, bliskie im są rozmaite perspektywy i siatki pojęciowe, reprezentują też różne generacje, a co za tym idzie, odmienne spojrzenia na charakter, status i funkcje nauki. Na problematykę podjętą w tym numerze „Societas/Communitas” - w przyjętym tu zawężeniu - składają się stałe motywy powracające w refleksji oraz dyskusjach wśród socjologów wiedzy.

Mamy nadzieję, że trzeci numer pisma zostanie przyjęty przez Czytelników życzliwie. Zapraszamy do - jak ufamy - ciekawej i owocnej lektury.

Grażyna Woroniecka